

УРОК 7

Живлення, водний режим і робота річок

Любий юний географє!

На уроці ти навчишся...

- ✓ **називати** суттєві ознаки понять «живлення річок»; «водний режим річок», «робота річки»;
- ✓ **пояснювати** особливості живлення і режиму

річок;

- ✓ **визначати** особливості роботи річок,; види живлення та залежності режиму річок від клімату;
- ✓ **розуміти** негативні наслідки паводків, повеней;
- ✓ **дотримуватися** правил безпечної поведінки під час повеней.

Юний географє, ти вже знаєш, що річки невтомні трудівниці, тому що вони виробляють собі заглиблення по якому тече вода. Таким чином, річки працюють. Спочатку - руйнують гірські породи, поглиблюючи річища, розмивають береги, потім переносять зруйновані породи – пісок, каміння, і виносять до гирла й там відкладають, акумулюють зруйновані частини, утворюючи піщані та глиняні наноси, островці - **дельти** (Мал.1). Руйнівну роботу річок називають **річковою ерозією**. В процесі цієї діяльності річка

Мал.1 Робота річок

розмиває, розширює й поглиблює річкову долину, і чим більший нахил поверхні, по якій тече річка, тим швидше відбувається процес ерозії.

Любий географі, кожного дня для того щоб рости, ти споживаєш відповідну кількість корисних речовин так і річки мають кожного дня живитися. Отже, процес живлення річок дуже складний.

Живлення ріки –це постійне поповнення річки водами

Він залежить від кліматичних умов місцевості по якій протікає річка, від складу гірських порід із яких складена територія, де розташована водойма. Джерела живлення бувають різними. Річки живляться дощовими, талими сніговими, льодовиковими та підземними водами (Мал.2).

Мал.2.Типи живлення

Переважно дощовими водами живляться річки в районах із жарким і вологим кліматом – Амазонка (Південна Америка) (Мал. 3), Конго (Африка). Рівень води в них майже не змінюється, оскільки дощі випадають в їхніх басейнах цілий рік. Ці річки є повноводними протягом року. Талими сніговими водами живляться річки помірного клімату з холо-

Мал. 3 Амазонка

дними, сніжними зимами (Об, Єнісей –Євразія). Льодовиковими водами живляться річки, витoki яких перебувають високо в горах (Колорадо – Північна Америка, Янцзи – Євразія). Найвищий рівень води в цих ріках спостерігається влітку, коли тануть льодовики. Підземними водами живляться майже всі річки світу і зимою, і влітку (Муррей – Австралія). Більшість річок суходолу живляться за змішаним типом із переважанням одного з джерел живлення. Мішаним типом живлення називають тип коли води річки влітку живляться дощовими і підземними водами; навесні – талими сніговими водами і дощами; взимку – підземними водами, восени – дощовими. Річки України мають мішане живлення з переважанням снігового.

Юний географ, коли ти прикидаєшся вранці, ти намагаєшся завжди виконувати всі складові твого денного режиму. Так і річка, протягом року виконує свій водний режим. Складовими режиму річки є: повінь, межень, паводок (Мал.3).

Водний режим річки – це регулярні зміни рівня води в річці протягом року.

РЕЖИМ РІЧКИ	
	
ПОВІНЬ - МЕЖЕНЬ	} утворюються у певні сезони року
ПАВОДОК – раптове підняття води в будь –який сезон року	
ЛЬОДОСТАВ - час, коли річка покрита льодом	
ЛЬОДОХІД - схід льоду з річки	

Мал.3 Режим річок

Рівень води в річці в різні пори року відрізнятиметься. Наприклад, навесні рівень води в Дніпрі збільшується, коли до річки стікають талі снігові води, а улітку і посушливий період зменшується. Отже, щорічне збільшення рівня води в річці в одну й ту саму пору року, тривале періодичне підняття рівня води в річці називають **повінню**. У річок з переважанням льодовикового типу живлення повінь влітку, снігового навесні, дощового – річки повноводні протягом усього року. Найнижчий рівень води в річці, що відбувається в певні сезони року називається **меженню**. Межень трапляється влітку, коли від великого випаровування рівень води спадає, і взимку, коли дощі не випадають і річки живляться тільки підземними водами. Також взимку, річки в помірних та полярних широтах замерзають, утворюється льодостав, а навесні трапляється льодохід –схід льоду з річки. Раптове короткочасне підняття рівня води в річці, через тривалі великі дощі чи швидке танення снігу в будь який сезон року називається **паводком**. У нашій країні дуже часто паводки трапляються в Закарпатті (Мал.4).

Мал.4 Паводок на Закарпатті, 2017 рік

Руйнівні паводки, спричинені тривалими дощами, дуже часто бувають однієї із найбільшій річці Північної Америки – Міссісіпі.

Повені, паводки задають великої матеріальної шкоди та призводять до людських жертв. Юний географ, тобі вже зараз необхідно знати як себе поводити під час таких небезпечних природних явищ як повінь, паводок. Якщо ти, юний географ, перебуваєш на першому поверсі, піднімися вище, а

якщо в одноповерховому будинку, то піднімися на горище чи дах; якщо опинився в лісі, знайди підвищене місце, залізь на дерево; якщо ти опинився у воді, пливи за течією до найближчої незатопленої ділянки. Використовуй при цьому дошки, колоди, палки інші предмети.

Щоб запобігти повеням, стік води в річках регулюють за допомогою водосховищ, каналів, уздовж берегів насипають вали, а річища розширюють, поглиблюють чи випрямляють.

Води річок мають дуже велике значення для людини. Її використовують як джерело прісної води, джерело енергії для побутових потреб, для промислових підприємств, для будівництва зрошувальних та транспортних каналів, забезпечення промислового вилову риби і звичайно для організації відпочинку на берегах річок. Найбільшим енергетичним запасом води має річка Колорадо, яка протікає в Кордільєрах в Північній Америці.

Ключові терміни і поняття

Річкова ерозія, живлення річки, повінь, межень, паводок, водний режим, льодостав, льодохід.